

УДК 811.161.2'373.46

ТЕМАТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ПОДАТКОВИХ ТЕРМІНІВ

Чорна О.В

У статті виокремлено та проаналізовано склад дванадцяти тематичних груп та їхніх підгруп на різних етапах розвитку української податкової терміносистеми; розмежовано групування податкових термінів, зумовлені внутрішніми зв'язками між предметами та явищами дійсності внаслідок наявності предметно-логічних чинників, а також однорідні термінологічні одиниці, які входять до складу окремої групи на основі спільної семантичної ознаки.

Ключові слова: податкова термінологія; податкова терміносистема; тематичний, лексико-семантичний зв'язок; тематична, лексико-семантична ознака; тематична словникова група; лексико-семантична група.

В статье выделено и охарактеризовано состав двенадцати тематических групп, а также их подгрупп на разных этапах развития украинской налоговой терминотерминосистемы; проведено разграничение групп налоговых терминов на основе внутренних связей между предметами и действительностью в результате существования предметно-логических факторов и однородных терминологических единиц, которые входят в состав отдельной группы на основе общего семантического признака.

Ключевые слова: налоговая терминология; налоговая терминотерминосистема; тематическая, лексико-семантическая связь; тематический, лексико-семантический признак; тематическая словарная группа; лексико-семантическая группа.

The author distinguishes and describes twelve thematic group and their sub-groups at different stages of development of Ukrainian tax term system. Differentiation of groups of tax terms is conducted on the basis of intercommunications between objects and reality as a result of existence of object logical factors and homogeneous terminology units which enter in the complement of separate group on the basis of general semantic feature.

Key words: tax terminology; tax term system; thematic, lexis thematic connection; thematic, lexis thematic sign; thematic dictionary group; lexis thematic group.

Лексика наукової мови – явище неоднорідне у плані змісту і в плані вираження. Терміни будь-якої галузі знань пов'язує близькість тих понять, номінаціями яких вони є. Терміни не існують поодинокі, а обов'язково об'єднані та організовані, і ця об'єднаність та організованість є відбиттям стану реалій тієї сфери людської діяльності, яка відбита у галузевих терміносистемах. Термінологічна лексика постійно поповнюється новими мовними одиницями і є тією частиною словника, яка розвивається найшвидше. Без вивчення її складу та тих змін, що постійно відбуваються у терміносистемах, неможливе правильне розуміння закономірностей розвитку мови й науки взагалі [1, с. 225].

Увага лінгвістів спрямована на вивчення питання класифікації лексичного складу мови, що

пояснюється “і місцем слова у системі мови в цілому, різноманітністю і складністю зв'язків слова з іншими мовними одиницями й розмаїттям мовних і позамовних характеристик самого слова як такого. Поліфункціонування лексичних одиниць, невловимість переходів від одного лексичного класу до іншого, з одного боку, і глибокий зв'язок класифікації слова з найважливішими завданнями теорії мови, з другого, – спричиняють існування “постійних питань” класифікації лексичного складу мови” [2, с. 76].

Поряд із номінативною функцією слова вказують на значення предмета, а іноді і на систему значень, тому, на думку В.В.Виноградова, “з'ясування сутності семантики слова, аналіз якісних змін у структурі значень слів – у їхньому історичному

розвитку, – є одним із основних завдань лексикології”, а одним із шляхів вивчення слова і його значення є “з’ясування різних типів чи видів лексичних значень слова і способів чи форм їх зв’язку у смисловій структурі слова” [3, с. 3–4].

Кожна мова по-своєму виділяє і групує явища навколишнього світу, у зв’язку з чим немовна, предметно-поняттєва характеристика слова здебільшого виявляється пов’язаною з власне лінгвістичною. Словниковий склад мови заведено класифікувати за лексико-семантичними і тематичними групами. Тематичне групування є найвиправданішим, оскільки терміни співвідносяться з поняттєвим апаратом, частини якого виявляються взаємозалежними і взаємообумовленими. Виділення тематичних груп є кроком до встановлення власне мовних семантичних зв’язків, а не просто констатацією явищ, зумовлених логічним зв’язками слів.

Виокремлення у словниковому складі тематичних груп і вивчення їх еволюції тісно пов’язане з історією відповідних сфер суспільного життя, розвитком продуктивних сил та виробничих відносин і добре ілюструє вплив на розвиток лексики позамовних чинників. Поряд зі словами та групами слів, які впродовж тривалого часу залишаються майже незмінними у своїх основних характеристиках, у мові існують і такі шари лексики, які відзначаються особливо великою плінністю і можуть помітно оновлюватися за порівняно короткий час [4, с. 10].

Мова в цілому складається з кількох окремих великих систем: фонетичної, граматичної і лексичної. Найбільшою і найскладнішою є лексична система, оскільки “через лексику виражається те чи інше відношення мислення до дійсності, до її предметів та явищ” [5, с. 198]. Предмети і явища об’єктивної дійсності існують незалежно від слів і можуть взагалі не позначатися словами, але немає слів, які б нічого не означали. Відзначаючи принципovu залежність слів від дійсних предметів і явищ, не можна не вказати на певну самостійність системи слів будь-якої мови. Ця самостійність виявляється в тому, що звукова оболонка слова ніяк не відображає природи дійсних предметів і явищ. Система словесних звучань є наслідком тривалого розвитку і може значно відрізнятись в окремих мовах. Але самостійність словесної системи полягає не тільки в незалежності системи її звучань. Якою б багатою не була система слів даної мови, навколишніх предметів і явищ завжди більше, і слову часто доводиться позначати більше ніж один предмет [5, с. 198].

Розвиток системи слів кожної мови і системи значень слів цієї мови є взаємопов’язаним і довготривалим. “Система слів прямо не відповідає системі предметів. Ця несиметричність системи слів даної мови і системи відповідних предметів є законом лексичної системи кожної мови. Вона й зумовлює специфіку лексичної системи окремої мови. Слово характеризується подвійною семантичною визначеністю (дуалізмом): з одного боку, актуальність слова (сенс, потреба його існування і т. ін.) визначається дійсним предметом або явищем, а з другого, – значення слова, конкретна форма

значення слова визначається місцем цього слова серед інших слів, його зв’язками з іншими словами – системою слів. Системність слова проявляється в різних формах” [5, с. 199–200]. А.П.Критенко виділяє п’ять основних типів міжсловесних семантичних відносин: *етимологічний, тематичний, синонімічний, антонімічний, омонімічний* [5, с. 200]. Поєднання слів у тематичні групи базується на відношенні їхнього поняття до однієї теми, тобто на “предметно-семантичній близькості слів”, і становить “найбільш загальний тип міжсловесних відношень” [5, с. 200], (напр.: *збирач податків – поборець – бірник – десятичник – поватажник – глобник – податківець*).

Упорядкування й систематизація термінів окремої терміносистеми досягається об’єднанням їх за спільними ознаками, “важливими з погляду їх використання у процесі спілкування” [4, с. 3]. Надумку В.М.Лейчика, під час використання різних способів систематизації термінів виявляється, що терміни можна групувати за різними ознаками: за мовною формою, за значенням, функцією, за мовними і позамовними ознаками. Водночас доцільно зробити спробу знайти “деякі глибинні ознаки термінів, які знаходяться в основі, з одного боку, відмежування термінів від суміжних одиниць, з іншого, – членування всієї численності термінів на групи (типи) за цими ознаками. Типологія (як наслідок членування дійсності) наближається до природної класифікації, яка відображає об’єктивне упорядкування елементів цієї дійсності в усій повноті, до природної системи... Типологія (як наслідок виділення типів) визначає об’єкти за їхніми поняттями. Класифікація ж більшою чи меншою мірою штучності членують досліджувану галузь (реальність) за окремими засадами” [6, с. 67].

Семантична характеристика галузевих термінів передбачає аналіз їхніх значень. Дослідити семантичну організацію української податкової термінології – означає описати семантичні розряди, що утворюють цю систему, залежно від родових сем. Вивчення подібних групувань лексем допомагає визначити, яким чином членується досвід даного народу за допомогою лексики.

Терміносистему української податкової сфери можна класифікувати за тематичними та лексико-семантичними ознаками. Відмінність між тематичним та лексико-семантичним групуванням термінів полягає в тому, що тематичне групування ґрунтується, перш за все, на внутрішніх зв’язках між предметами і явищами дійсності (воно зумовлене не мовними ознаками, а предметно-логічними чинниками), а лексико-семантичне – на внутрішніх, власне мовних зв’язках між лексичними одиницями. Найістотнішою ознакою лексико-семантичних об’єднань слів вважають однорідність усіх елементів, які входять до складу групи на основі спільної семантичної ознаки. Диференційні ознаки таких одиниць протиставляються саме в межах таких груп.

Найчисельніші тематичні групи містять у своєму складі по кілька лексико-семантичних груп, які поєднують у собі слова за лексичним значенням, а “поєднання слів, що ґрунтуються не на лексико-семантичних зв’язках, а на класифікації самих предметів і явищ” [7, с. 526] Ф.П.Філін називає *тематичними словниковими групами*.

До окремої *тематичної групи*, на думку В.І.Кодухова, відносяться слова, “поєднані одним спільним, родовим поняттям і тематично” [4, с. 5], зв’язок між словами в межах однієї тематичної групи ґрунтується “лише на зовнішніх відношеннях між поняттями, причому за наявності різної класифікаційної мети слова можуть об’єднуватися і роз’єднуватися, що не порушує суттєво їхнього значення” [7, с. 529].

А.П.Критенко вважає, що тематичні об’єднання слів ґрунтуються на “предметно-семантичній близькості слів і становлять найбільш загальний тип міжсловесних відношень, .. оскільки вони відображають об’єднання дійсних предметів або явищ і зв’язки між ними” [5, с. 200–203].

Будь-яка галузева лексика класифікується за принципом поєднання у ряди слів, які належать до однієї теми чи сфери використання [7, с. 526]. На основі предметно-поняттєвого співвідношення слів у податковій термінології виділяємо 12 тематичних груп.

1. Назви видів обов’язкових податків:

а) *натуральних*: **домени** – ‘спорадичні доходи князя а також надходження у формі воєнної здобичі, контрибуцій та конфіскацій, періодичної данини, підношень і дарунків’ [8, с. 37], **дари** – ‘приносини’ [ССМ I, с. 281], **поклони** – ‘(лише в множині) данина, яку складала феодально залежні селяни як доказ пошани’ [ССМ II, с. 178], **дань грошова** – ‘данина від орних земель, що сплачувалася грішми’ [ССМ I, с. 280], **дань медова** – ‘данина від угідь, яка сплачувалася медом’ [ССМ I, с. 280], **полюдьє, полюдче, полюдье** – ‘натуральна данина старостам або намісникам-державцям’ [ССМ II, с. 189], **єсакь** – ‘натуральний податок’ [ССМ I, с. 349], **мазлева** – ‘натуральний податок, який сплачували худобою, птицею, яйцями’ [9, с. 25], аналогічно: **данина, подвірне, посошне, подимне, чопове, пасічне, подачка, поземельне, руга, дякло, дякольні доходи, хмель, дрова, корми, хавтур’я, хавтур, стація** та ін.;

б) *загальних*: **поголовщина (головщина)** – ‘податок, який стягувався на користь великого князя з кожного двору грошима, зерном, медом, хутром’ [9, с. 23], **врокь (оброкь)** – ‘натуральна або грошова данина феодалові:’ [ССМ I, с. 200; ССМ II, с. 70], **чинш** – ‘оброк, платня за користування землею’ [Сл. Гр. IV, с. 463], **пищальні гроші** – ‘гроші, хліб, сіль на утримання стрільців, найманої піхоти’ [9, с. 25], аналогічно: **стрілецький хліб (стрілецькі гроші), ямчужна подать, полонянині гроші, воловщина, волочний помір, побори, десятина, повинність** та ін.;

в) *грошових*: **перевозь** – ‘плата за переправу’ [Сл. Ср. II, с. 899], **восковьи** – ‘оплата, що збиралася від купців, які привозили віск’ [ССМ I, с. 198], **выходь** – ‘оплата феодалові за право виходу з села або переходу до іншого господаря’ [ССМ I, с. 223], **вымелокь** – ‘оплата за помел зерна’ [ССМ I, с. 217], аналогічно: **поборь, подать, мито, збір, податок** та ін.

2. *Історичні назви на позначення осіб – платників податків*: **оброчникь** – ‘той, хто платить подать’ [Сл. Ср. II, с. 548], **єсачникь** – ‘людина, що платить ясак’ (у множині – **єсачныи люди**) [ССМ I, с. 349], **селяни “пашенные”** – ‘платники ямських і

полонянничних грошей’ [9, с. 51], аналогічно: **данник (данникь), данные люди, тягловий, роботній, потужник** та ін.

3. *Назви видів повинностей*: **повозь (повозь возити)** – ‘повинність доставляти натуральну данину у двір феодала’ [ССМ II, с. 160], **стратба** – ‘вид феодальної повинності’ [ССМ II, с. 393], **сєрпль, коса, из косою ходити** – ‘обов’язки селян перед феодалами відбувати панщину під час жнив та сінокосів’ [10, с. 32–33]; **поездьниство (поездьничьство)** – ‘повинність перевозити продукти княжого господарства і давати підводи для перевезення княжих урядників’ [ССМ II, с. 218], аналогічно: **плуговиця, яловица** та ін.

4. *Назви на позначення осіб – збирачів податків*: **хавтурник** – ‘духовна особа, що збирала побори натурою; хабарник’ [ВТССУМ, с. 1554], **поборца** – ‘той, хто збирає податки; квестор (у др. римлян)’ [Тимч. II, с. 115], **побірчий** – ‘той, хто збирає податки’ [Сл. Гр. III, с. 204], **поплужьникь** – ‘той, хто збирає поплужне’ [Сл. Ср. II, с. 1192], **баскак** – ‘татарський урядовець, намісник монгольського хана і збирач податків у подкоронних країнах за татаро-монгольського управління’ [СІС, с. 155], аналогічно: **десятникь, десятичник, мытникь, оброчник, посадникь, поборець, поборьщикь, поватажьникь, похздь, поездьникь, помірник, ясачник, подушник, стягальник, збірчий, бірчий, чиншовникь** та ін.

5. *Сучасні офіційні назви посадових осіб податкової служби*: **податковий агент** – ‘юридична особа (її філія, відділення, інший відокремлений підрозділ) або фізична особа чи представництво нерезидента – юридичної особи, які, незалежно від їх організаційно-правового статусу та способу оподаткування іншими податками, зобов’язані нараховувати, утримувати та сплачувати цей податок до бюджету від імені та за рахунок платника податку, вести податковий облік та подавати податкову звітність податковим органам відповідно до закону, а також нести відповідальність за порушення норм законодавства’ [Податки: С–Д, с. 181], **податковий керуючий** – ‘посадова особа органу державної податкової служби, на яку покладается виконання передбачених законодавством функцій, спрямованих на погашення податкового боргу платника податків’ [Податки: С–Д, с. 184], аналогічно: **податківець, податковий інспектор, радник податкової служби, Голова Державної податкової адміністрації України** та ін.

6. *Сучасні назви на позначення суб’єктів та періодів оподаткування*: **платники податків** – ‘юридичні особи, їхні філії, відділення, інші відокремлені підрозділи, що не мають статусу юридичної особи, а також фізичні особи, які мають статус суб’єктів підприємницької діяльності чи не мають такого статусу, на яких згідно з законами покладено обов’язок утримувати та/або сплачувати податки й збори (обов’язкові платежі), пеню та штрафні санкції’ [Податки: С–Д, с. 178], **платники земельного податку** – ‘власники землі й землекористувачі, які сплачують земельний податок, крім орендарів та інвесторів – учасників угоди про розподіл продукції’ [Податки: С–Д, с. 177], **платники податку з власників транспортних засобів та самохідних машин і механізмів** – ‘громадяни України, іноземні

громадяни та особи без громадянства, а також підприємства, організації, які є юридичними особами, що мають власні транспортні засоби (автомобілі, мотоцикли, моторолери, трактори та мотоблоки) та інші самохідні машини на пневматичному ходу' [Податки: С–Д, с. 177–178], аналогічно: **пов'язана особа, база оподаткування, фізична особа, фізична особа – резидент (нерезидент), платник, власник, вкладник, заставник, емітент, базовий податковий період, звітний податковий період** та ін.

7. Назви організацій, закладів податкової служби: **орган стягнення** – 'державний орган, уповноважений здійснювати заходи із забезпечення погашення податкового боргу в межах компетенції, встановленої законом' [Податки: С–Д, с. 165], **державна податкова служба (податкова служба)** – 'система державних органів, які здійснюють контроль за дотриманням податкового законодавства' [ФС, с. 112–113], **орган контролюючий** – 'державний орган, який у межах своєї компетенції, визначеної чинним законодавством, здійснює контроль за своєчасністю, достовірністю та повнотою нарахування податків і погашення податкових зобов'язань чи податкового боргу' [ФС, с. 308], аналогічно: **податковий орган, державна (обласна, районна) податкова адміністрація (інспекція), податкова міліція** та ін.

8. Назви наук, їхніх структурних підрозділів, що обслуговують податкову сферу: **право податкове** – 'сукупність фінансово-правових норм, що регулюють відносини у сфері податків (визначають порядок їх стягнення, регулюють виникнення, зміну і припинення податкових зобов'язань)' [ФС, с. 353], аналогічно: **податковий аудит, податковий менеджмент, автоматизація роботи в органах державної податкової служби, податкове планування на підприємстві, теорія управління підрозділами податкової міліції, основи режимної роботи та захист інформації в податковій службі, психологія взаємовідносин з платниками податків, податковий контроль в галузях економіки, бюджетний менеджмент промисловості, зовнішньоекономічна діяльність підприємства та її оподаткування, основи роботи з платниками податків** та ін.

9. Назви видів податкової документації: **Кодекс податковий** – 'документ, який регулює відносини, пов'язані з оподаткуванням в Україні, та визначає правові засади наладження і функціонування системи оподаткування' [ФС, с. 214], **лист окладний (податковий)** – 'документ, яким платника податку повідомляють про суму і терміни внесення податкових платежів' [ФС, с. 250], **звіт податковий** – 'сукупність документів, які платники податку подають до податкової адміністрації із звітними даними щодо розрахунків з бюджетом і спеціальними фондами' [ФС, с. 175], **повідомлення податкове** – 'письмове повідомлення контрольного органу державної податкової чи іншої служби про обов'язок платника податків сплатити суму обов'язкового зобов'язання' [ФС, с. 332], аналогічно: **податкова декларація (вимога, апеляція, накладна), інструкція з оподаткування (податкова інструкція), податковий розрахунок, чек товарний, фіскальний звітний чек, крива Леффера, податкове законодавство** та ін.

10. Назви властивостей, якостей та економічного стану об'єктів оподаткування: **платоспроможність** – 'здатність держави, юридичної або фізичної особи вчасно і повністю сплачувати за своїми зобов'язаннями, які випливають із торговельних, кредитних чи інших операцій грошового характеру' [ФС, с. 332], **прибутковість** – 'спроможність підприємства генерувати прибуток і здійснювати рентабельну діяльність' [ФС, с. 356], аналогічно: **збитковість, заборгованість, рентабельність, безоплатність, ліквідність, стабільність** та ін.

11. Однією з найважливіших і найчисельніших у податковій терміносистемі є тематична група на позначення *податкових операцій, процесів, дій*: **оподаткування (оподатковування)** – 'узагальнене державою обкладання податками юридичних осіб і громадян' [ФС, с. 306], **пільги податкові (оподаткування пільгове)** – 'часткове чи повне звільнення фізичних і юридичних осіб від сплати податків' [ФС, с. 325], **стратегічний податковий контроль** – 'сукупність принципів, методів, мети щодо забезпечення виконання базової функції органів державної податкової служби, тобто формування системи податкових надходжень' [Податки: С–Д, с. 236], **оподаткування подвійне** – '1) одночасне оподаткування доходів на різних стадіях їхнього формування, але в межах однієї виробничої діяльності; 2) одночасне стягнення аналогічних податків у різних країнах у зв'язку з підпорядкуванням платника податку і об'єкта оподаткування юрисдикції цих (різних) країн' [ФС, с. 306], **стратегічний податковий менеджмент** – 'сукупність методів керівництва вищого рівня щодо формування довгострокової мети, вибору пріоритетних напрямків розвитку діяльності органів державної податкової служби, вдосконалення розподілу їх ресурсного потенціалу в умовах нестабільності та структурної трансформації економіки' [Податки: С–Д, с. 236], **повноваження на майбутні бюджетні зобов'язання** – 'повноваження на взяття бюджетного зобов'язання здійснювати платежі в бюджетному періоді, який настає після закінчення поточного бюджетного періоду' [Податки: С–Д, с. 178], **гавань податкова** – 'невелика держава, острівна територія, яка проводить політику залучення позикових капіталів із-за кордону через надання на своїй території податкових чи інших пільг' [ФС, с. 94], аналогічно: **стягнення податку, податкове зобов'язання (застереження, планування, порушення, розслідування, прогнозування), податковий облік (злочин, контроль, кредит, ризик, тягар, щит), латентний (прихований) податковий злочин, декларування доходів (прибутків), ухилення від сплати податків, вирахування податкової ставки (розміру), компенсування податкового боргу, оподаткування прибуткове індивідуальне, оподаткування прогресивне, оподаткування пропорційне, оподаткування регресивне, податкові пільги (санкції), податкове "гальмо", податкові "канікули", економічний ризик і ризик оподаткування, економічний аналіз у сфері оподаткування, податковий облік, податкове рахівництво, податкова амністія (лазівка, політика), організація стягнення податкового боргу, стягнення податкової заборгованості, боніфікація, відтерміну-**

вання податкового боргу, загальна система оподаткування, легалізація (відмивання) доходів, надходження до бюджету та ін.

12. Малочисельною в податковій термінології є тематична група, що позначає “*одиниці вимірювання розміру податку*”, які використовуються у податковій сфері: **ставка податку** – ‘розмір податку на одиницю оподаткування’ [ФС, с. 428], **ставка податкова пропорційна** – ‘процентна ставка, яка не залежить від розміру об’єкта оподаткування’ [ФС, с. 428], **ставка податкова процентна** – ‘ставка, встановлена в процентах до величини об’єкта оподаткування в

грошовому обчисленні’ [ФС, с. 428], **ставка податкова тверда** – ‘ставка, встановлена в грошовому обчисленні на одиницю об’єкта оподаткування в натуральному вираженні’ [ФС, с. 428], аналогічно: **коефіцієнт, відсоток, еквівалент, стандарт** та ін.

Названі тематичні групи містять терміни, об’єднані спільною тематичною ознакою. Подана тематична класифікація назв досліджуваної терміносистеми не вичерпується зазначеними групами, оскільки податкова термінологія відкрита для постійного поповнення.

Література

1. Туровська Л. В. Терміни та номені у науково-технічній сфері / Л. В. Туровська // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. праць. – К., 2005. Вип. VI. – 2005. – С. 225–229.
2. Шелов С. Д. Терминология, профессиональная лексика и профессионализмы (К проблеме классификации специальной лексики) / С. Д. Шелов // Вопросы языкознания. – 1984. – № 5. – С. 76–87.
3. Виноградов В. В. Вступительное слово / В. В. Виноградов // Вопросы терминологии : мат. Всесоюзного терминологического совещания. – М., 1961. – С. 3–10.
4. Кодухов В. И. Лексико-семантические группы слов : лекция / В. И. Кодухов. – Л. : Изд. ЛГПИ им. А. И. Герцена, 1955. – 28 с.
5. Критенко А. П. Тематичні групи слів і омонімія / А. П. Критенко // Слов’янське мовознавство : зб. статей. – К., 1962. – С. 198–211.
6. Лейчик В. М. Люди и слова / В. М. Лейчик. – М. : Наука, 1982. – 177 с.
7. Филин Ф. П. О лексико-семантических группах слов / Ф. П. Филин // Езыковедски изследования в чест на акад. Ст. Младенов. – София, 1957. – С. 524–537.
8. Ярошенко Ф. О. Історія оподаткування : навч. посібник / Ф. О. Ярошенко, П. В. Мельник, В. Л. Андрущенко, В. М. Мельник. – Ірпінь : НАДПСУ, 2004. – 241 с.
9. Цимбал П. В. Податки, податкова система України, податкова злочинність: історія, теорія, практика / П. В. Цимбал. – Ірпінь : Національний ун-т ДПС України, 2007. – 320 с.
10. Гринчишин Д. Г. Назви данини та інших повинностей / Д. Г. Гринчишин, І. М. Керницький, Р. Й. Керса та ін. – К. : Наук. думка, 1980. – С. 26–33.

Умовні скорочення використаних джерел

- ССМ – Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. : в 2 т. / [ред. Л. Л. Гумецька та ін.]. – К. : Наук. думка, 1977–1978.
- Сл. Гр. – Словарь української мови : в 4 т. / [ред. Б. Грінченко]. – Репринт. вид. – К. : Довіра – УНВЦ Рідна мова, 1997.
- Сл. Ср. – Словарь древнерусского языка : в 3 т. / [сост. И. И. Срезневский]. – Репринт. изд. – М. : Книга, 1989.
- ВТССУМ – Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2007. – 1719 с.
- Тимч. – Тимченко Є. Матеріали до словника писемної та книжної мови XV–XVIII століття : в 2 т. / [ред. В. В. Німчук та ін.]. – К. ; Нью-Йорк, 2002.
- Податки: С-Д – Податки : словник-довідник : навч. посібник / [уклад. Б. А. Карпінський та ін.]. – К. : Вид. дім “Професіонал”, 2008. – 464 с.
- ФС – Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – [4-те вид., випр. та доп.]. – К. : Знання, КОО ; Л. : Вид-во ЛБІ НБУ, 2002. – 566 с.